

MFIPR/2021-2027/NUMER DOKUMENTU (NUMER WERSJI)

Minister Funduszy i Polityki Regionalnej

**Wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy
unijnych na lata 2021-2027**

PROJEKT

Zatwierdzam / Zatwierdzam
z upoważnienia

Minister Funduszy
i Polityki Regionalnej

Warszawa, r.

Podstawa prawna

Wytoczne zostały wydane na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 12 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz. U. poz.1079).

Spis treści

Wykaz skrótów	4
Wykaz pojęć	4
Rozdział 1. Cel i zakres wytycznych.....	10
Rozdział 2. Akty prawne i dokumenty dotyczące zasad równościowych	12
Rozdział 3. Informacje ogólne	13
Rozdział 4. Rozłączne zapisy dotyczące realizacji zasad równościowych w procesie wdrażania EFS+, EFRR, FS i FST	18
Podrozdział 4.1. Zasada równości szans i niedyskryminacji.....	18
Sekcja 4.1.1. Wymagania ogólne	18
Sekcja 4.1.2. Mechanizm racjonalnych usprawnień (MRU).....	21
Sekcja 4.1.3. Wybór projektów	23
Podrozdział 4.2. Zasada równości kobiet i mężczyzn	25
Sekcja 4.2.1. Wymagania ogólne	25
Sekcja 4.2.2. Wybór projektów	26
Rozdział 5. Wspólne postanowienia dotyczące realizacji zasad równościowych w procesie wdrażania EFS+, EFRR, FS i FST	28
Podrozdział 5.1. Wymagania ogólne.....	28
Podrozdział 5.2. Monitorowanie, ewaluacja, promocja.....	30
Podrozdział 5.3. Kontrola	33
Załączniki.....	34

Wykaz skrótów

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS+ – Europejski Fundusz Społeczny Plus

FS – Fundusz Spójności

FST – Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji

IP – instytucja pośrednicząca

IW – instytucja wdrażająca

IZ – instytucja zarządzająca

KPP – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, str. 391)

KPON – Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.)

MRU – mechanizm racjonalnych usprawnień

UE – Unia Europejska

Wykaz pojęć

Audiodeskrypcja – słowny opis obrazu (warstwy wizualnej grafiki lub filmu) w postaci ścieżki dźwiękowej (pliku audio). W filmach audiodeskrypcja stanowi część ścieżki audio filmu (lektorka/lektor opisuje to co widać na ekranie w czasie, gdy nie ma dialogów). Dla grafik audiodeskrypcja może być plikiem dźwiękowym umieszczonym na stronie www lub w audioprzewodniku. Podczas wydarzeń (mecze, koncerty) audiodeskrypcja może mieć formę transmisji na żywo w radiu, Internecie lub przekazywanej bezpośrednio przez deskrytorkę/deskryptora;

Dostępność – możliwość korzystania z infrastruktury, transportu, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych oraz produktów i usług. Pozwala ona osobom, które mogą być wykluczone (ze względu na różne przesłanki wymienione w rozporządzeniu ogólnym), w szczególności osobom z niepełnosprawnościami i starszym na korzystanie z nich na zasadzie równości z innymi osobami. Podstawą wykluczenia może być np. wiek, tymczasowa niepełnosprawność, opieka nad dziećmi itd.

W przypadku projektów realizowanych w polityce spójności, dostępność oznacza, że wszystkie ich produkty (w tym także udzielane usługi) mogą być wykorzystywane (używane) przez każdą osobę. Przykładami tych produktów są: strona lub aplikacja internetowa, materiały szkoleniowe, konferencja, wybudowane lub modernizowane¹ obiekty, zakupione środki transportu;

Dyskryminacja – nieuprawnione różnicowanie, wykluczanie lub ograniczanie ze względu na jakiegokolwiek przesłanki np. płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Celem lub skutkiem dyskryminacji jest naruszenie lub brak uznania możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami;

Język łatwy do czytania (ang. easy-to-read) – prezentowanie informacji w sposób łatwy do zrozumienia dla osób z trudnościami poznawczymi (na przykład z niepełnosprawnościami intelektualnymi, chorobami lub urazami neurologicznymi, cudzoziemców). Zawiera proste sformułowania, ale także przykłady, obrazki, infografiki;

Mechanizm racjonalnych usprawnień (MRU) – oznacza możliwość sfinansowania specyficznych działań dostosowawczych, uruchamianych wraz z pojawieniem się w projekcie realizowanym w ramach polityki spójności osoby z niepełnosprawnością (w charakterze uczestnika, uczestniczki lub personelu projektu);

Napisy rozszerzone (ang. captions) – informacja w postaci tekstu, która przedstawia to, co jest zawarte w ścieżce dźwiękowej danego pliku multimedialnego. Dodawana jest w celu przekazania znaczenia dźwięków osobom z niepełnosprawnością słuchu. Tekst jest wyświetlany w czasie rzeczywistym, tzn. jest zsynchronizowany z obrazem. Od zwykłych napisów (ang. subtitles) różni się tym, że oprócz wypowiedzianych kwestii, napisy rozszerzone zawierają również opis wszelkich

---

¹ W przypadku modernizacji dostępność dotyczy co najmniej tych elementów budynku, które były przedmiotem dofinansowania z funduszy unijnych.

istotnych dźwięków – na przykład istotne odgłosy otoczenia, westchnienie, okrzyk, itp. Szczególną ich odmianą są napisy rozszerzone realizowane „na żywo”. Oznacza to na przykład, że przekaz wideo realizowany on-line w Internecie jest na bieżąco uzupełniany informacją w postaci napisów rozszerzonych. Pojawiają się one w osobnym oknie dialogowym (podobnie jak czat) lub w specjalnej aplikacji. Niektóre z nich automatycznie zmieniają mowę na tekst;

Opis dostępności inwestycji – opis inwestycji infrastrukturalnej pod kątem sposobu jej udostępnienia dla osób z niepełnosprawnościami (oraz ewentualnie innych grup narażonych na wykluczenie ze względu na różne przesłanki wymienione w rozporządzeniu ogólnym) w zakresie dostosowania do warunków użytkowania w szczególności w zakresie mobilności, percepcji, sprawności sensorycznej, komunikowania się;

Osoby z niepełnosprawnościami –

- a) osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 573, z późn. zm.),
- b) osoby z zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685, z późn. zm.).

Dla dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniów, wychowanków i słuchaczy szkół i placówek systemu oświaty, na potrzeby wsparcia w celach szczegółowych określonych w art. 4 ust. 1 lit. e i f rozporządzenia EFS+, przyjmuje się definicję ucznia/dziecka z niepełnosprawnością, określoną w wytycznych dla projektów realizowanych ze środków EFS+;

Pętla indukcyjna – system wspomagania słuchu, który umożliwia osobie niedosłyszącej odbiór czystego i wyraźnego dźwięku poprzez cewkę telefoniczną, w którą wyposażona jest większość aparatów słuchowych. Pętle indukcyjne stosuje się w miejscach, gdzie panuje duży hałas, o dużym pogłosie lub tam, gdzie potrzebna jest dobra zrozumiałość mowy;

Podwójne podejście (ang. dual approach) – podejście, dzięki któremu w programach są:

- a) zaplanowane: bezpośrednie działania/projekty, skierowane do osób narażonych na dyskryminację w związku z ich trudniejszą sytuacją w danym obszarze wsparcia, a także cele szczegółowe ukierunkowane tylko na wyrównywanie szans tam, gdzie pozwala na to linia demarkacyjna²;
- b) uwzględnione kwestie równości horyzontalnie, na każdym etapie i w każdym procesie (tj. programowania, monitorowania, kontroli, ewaluacji, informacji i promocji itd.) i w każdym celu szczegółowym;

Program – program w rozumieniu art. 2, ust. 20 ustawy wdrożeniowej;

Prosty język (ang. plain language) – to sposób używania języka, np. polskiego (prosta polszczyzna). To styl pisania i prezentowania informacji w sposób zrozumiały dla większości społeczeństwa, w tym także osób, które słabo znają język polski. Tekst w prostym języku ma określone słowa, strukturę i układ graficzny, które sprawiają, że przeciętny odbiorca rozumie tekst tak szybko i łatwo, jak to jest możliwe. W prostym języku unikamy długich zdań (ponad 20 wyrazów), strony biernej, żargonu zawodowego, terminów specjalistycznych (jeśli nie możemy ich ominąć, wyjaśniamy). Stosujemy naturalną gramatykę i czasowniki w formie osobowej. Tekst w prostym języku uwzględnia potrzeby odbiorcy. Prosty język jest elementem dostępności, dzięki któremu odbiorcy rozumieją komunikaty i umieją z nich korzystać. Ma zastosowanie do różnych rodzajów informacji: pisanej, elektronicznej, mówionej;

Racjonalne usprawnienia – konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, które nie nakładają nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia. Rozpatrywane są osobno dla każdego konkretnego przypadku. Ich celem jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami;

---

² Pomiędzy obszarami wsparcia ze środków funduszy unijnych na poziomie kraju i regionów.

Rozporządzenie EFS+ – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013;

Rozporządzenie ogólne – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159, z późn. zm.);

Standard minimum – narzędzie używane do oceny realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS+ określone w załączniku nr 1 do wytycznych. Narzędzie to obejmuje pięć zagadnień i pomaga ocenić, czy wnioskodawca uwzględnił kwestie równościowe w ramach analizy potrzeb w projekcie, zaplanowanych działań, wskaźników lub w ramach działań prowadzonych na rzecz zespołu projektowego;

Standardy dostępności dla polityki spójności 2021-2027 – zestaw jakościowych, funkcjonalnych i technicznych wymagań, w stosunku do wsparcia finansowanego ze środków funduszy unijnych, w celu zapewnienia osobom, które mogą być wykluczone (ze względu na różne przesłanki wymienione w rozporządzeniu ogólnym), w szczególności osobom z niepełnosprawnościami i starszym możliwości skorzystania zarówno z udziału w projektach, jak i z efektów ich realizacji. Dla polityki spójności na lata 2021-2027 opracowano pięć standardów: szkoleniowy, informacyjno-promocyjny, cyfrowy, architektoniczny oraz transportowy. Standardy te stanowią załącznik nr 2 do wytycznych;

Tekst alternatywny – dodatkowy opis, dzięki któremu wszelkie elementy nietekstowe, umieszczone na stronie internetowej oraz w plikach np. docx, pdf, będą mogły być przetworzone przez oprogramowanie użytkownika i dostarczą informacji, jakie treści te ze sobą niosą (dotyczy to między innymi zdjęć, obrazków ozdobnych, ikon, wykresów, animacji, itp.). Opis alternatywny pokazuje się również w przypadku, gdy w przeglądarce internetowej zostanie wyłączone pokazywanie grafik i zdjęć;

Transkrypcja – tekstowy opis treści materiałów audiowizualnych;

Uniwersalne projektowanie – projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. Uniwersalne projektowanie nie wyklucza możliwości zapewniania dodatkowych udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami, jeżeli jest to potrzebne. W przypadku projektów realizowanych w polityce spójności, koncepcja uniwersalnego projektowania jest realizowana przez zastosowanie co najmniej standardów dostępności dla polityki spójności 2021-2027;

Ustawa wdrożeniowa – ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027;

Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) – zbiór rekomendacji zapewniających dostępność cyfrową treści stron internetowych i aplikacji mobilnych możliwie szerokiej grupie użytkowników, włączając w to osoby z niepełnosprawnościami;

Wytyczne – wytyczne dotyczące realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027;

Zasada równości kobiet i mężczyzn – wdrożenie działań mających na celu osiągnięcie stanu, w którym kobietom i mężczyznom przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa i równe obowiązki. To również stan, w którym kobiety i mężczyźni mają równy dostęp do korzystania z zasobów (np. środki finansowe, szanse rozwoju). Zasada ta ma gwarantować możliwość wyboru drogi życiowej bez ograniczeń wynikających ze stereotypów płci. Jest to również uwzględnianie perspektywy płci w głównym nurcie wszystkich procesów i działań w ramach programów, podczas ich przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości, ewaluacji oraz informacji i promocji;

Zasada równości szans i niedyskryminacji – zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, umożliwiająca wszystkim osobom sprawiedliwe i pełne uczestnictwo we wszystkich dziedzinach życia na jednakowych zasadach, bez względu na ich płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub

przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Rozdział 1. Cel i zakres wytycznych

- 1) Celem wytycznych jest zapewnienie zgodności wdrażania programów z zasadami horyzontalnymi: zasadą równości szans i niedyskryminacji oraz zasadą równości kobiet i mężczyzn, a także zapewnienie spójnego podejścia w tym zakresie w ramach programów i projektów współfinansowanych ze środków EFS+, EFRR, FS i FST.
- 2) Zgodnie z art. 9 rozporządzenia ogólnego, wdrażając programy zapewnia się poszanowanie praw podstawowych oraz przestrzeganie KPP. Wytyczne mają więc na celu zapobieganie wszelkiej dyskryminacji ze względu na różne przesłanki, w tym: płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów.
- 3) Z uwagi na szczególnie trudną sytuację osób z niepełnosprawnościami w dostępie do produktów, usług i udziału w życiu społeczno-gospodarczym, a także podkreślaną (m.in. w rozporządzeniu ogólnym czy Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami³) istotną rolę dostępności w poprawie tego dostępu, wytyczne i standardy dostępności dla polityki spójności 2021–2027 kładą największy nacisk na zapewnienie, by wszelkie działania finansowane z programów mogły służyć, czy umożliwiać swobodne z nich korzystanie także osobom z niepełnosprawnościami. Należy przy tym podkreślić, że zgodnie z

---

³ Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 została przyjęta uchwałą nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 (M.P. poz. 218).

ideą projektowania uniwersalnego, infrastruktura, produkty i usługi zaprojektowane i zrealizowane z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami, służą wszystkim użytkownikom i likwidują lub ograniczają różne bariery, również takie na które napotykają osoby bez niepełnosprawności (np. cudzoziemcy, osoby starsze, kobiety w ciąży itp.). Dlatego wszędzie gdzie w wytycznych jest mowa o działaniach podejmowanych z myślą o osobach z niepełnosprawnościami, wypracowane rozwiązania będą służyć także osobom, które znajdują się w trudniejszej sytuacji ze względu na inne przesłanki wymienione w rozporządzeniu. Niemniej jednak, każda IZ powinna podejmować także działania zapobiegające jakiegokolwiek dyskryminacji wobec osób narażonych na dyskryminację, także ze względu na przesłanki inne niż niepełnosprawność.

- 4) Wytyczne są skierowane do wszystkich instytucji uczestniczących we wdrażaniu programów współfinansowanych z EFS+, EFRR, FS i FST.⁴ Ilekroć w wytycznych jest mowa o IZ, należy przez to rozumieć IZ lub inną, właściwą instytucję (najczęściej IP lub IW), której IZ powierzyła wykonanie swoich zadań na mocy umowy lub porozumienia. Jednocześnie IZ zapewnia, że instytucja podejmująca decyzję o dofinansowaniu projektu albo będąca stroną umowy o dofinansowanie projektu, zobowiąże beneficjenta w decyzji albo umowie do stosowania aktualnych wytycznych.
- 5) Jeżeli beneficjent jest podmiotem publicznym⁵ to na mocy przepisów powszechnie obowiązującego prawa, zobligowany jest również do stosowania przepisów ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. poz. 848, z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Ze względu na charakter przepisów

---

⁴ W przypadku programów Interreg zarządzanych przez Polskę, pełna realizacja wytycznych jest uzależniona od uzyskania zgody państw członkowskich uczestniczących w tych programach.

⁵ Zgodnie z definicją określoną w ustawie z 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062, z późn. zm.).

ustawy, są one stosowane łącznie z wymaganiami określonymi w standardach dostępności dla polityki spójności 2021–2027.

- 6) W przypadku wsparcia realizowanego w ramach pomocy technicznej, wybór projektu i jego realizacja jest zgodna z wytycznymi. Wytyczne dotyczące wykorzystania środków pomocy technicznej na lata 2021-2027 mogą zawierać dodatkowe wymagania w tym zakresie.

Rozdział 2. Akty prawne i dokumenty dotyczące zasad równościowych

Kwestie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości kobiet i mężczyzn regulują m.in. następujące akty prawne i dokumenty:

- a) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.);
- b) KPON;
- c) Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016, str. 1);
- d) KPP;
- e) Europejski Filar Praw Socjalnych;
- f) ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2020 r. poz. 2156);
- g) rozporządzenie ogólne;
- h) rozporządzenie EFS+;
- i) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 60, z późn. zm.);
- j) umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności na lata 2021-2027 w Polsce;
- k) komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 5 marca

2020 r. – Unia równości: Strategia na rzecz równouprawnienia płci 2020-2025 COM(2020) 152 final;

- l) komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 3 marca 2021 – Unia równości: Strategia na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030 COM(2021) 101 final;
- m) ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, zwana dalej „ustawą o dostępności cyfrowej”;
- n) ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, zwana dalej „ustawą o zapewnianiu dostępności”;
- o) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (Dz. Urz. UE L 151 z 07.06.2019, str. 70), zwana dalej „dyrektywą EAA”, oraz ustawa wdrażająca dyrektywę EAA;
- p) Rządowy Program Dostępność Plus 2018-2025;
- q) Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 przyjęta uchwałą nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030.

Rozdział 3. Informacje ogólne

- 1) Zmiany struktury wiekowej ludności i wzrost odsetka osób ze szczególnymi potrzebami (w tym z niepełnosprawnością i osób starszych⁶) w społeczeństwie wymagają wzmocnienia i rozszerzenia działań na rzecz poprawy dostępności dla osób o różnych potrzebach funkcjonalnych. Stanowi to bowiem warunek pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym. Problem dostępności jest bowiem zagadnieniem horyzontalnym, które warunkuje

---

⁶ Zgodnie z art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz. U. poz. 1705) osoba starsza to osoba, która ukończyła 60. rok życia.

aktywność zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem⁷. Wiąże się to też z efektywnym wykorzystaniem kapitału ludzkiego.

- 2) Osoby z niepełnosprawnościami to także konsumenci i obywatele, posiadający takie same prawa i obowiązki, zdolni podejmować decyzje i ponosić odpowiedzialność za sprawy, które ich dotyczą. Należy więc skupić się na umożliwieniu im pełnego, niezależnego udziału w życiu społecznym, a także na eliminowaniu wszelkich podziałów (na przykład w edukacji, zatrudnieniu, dostępie do usług).
- 3) Osoby z niepełnosprawnościami stanowią niewykorzystany potencjał polskiej gospodarki – co wskazane zostało m.in. w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju⁸. Zgodnie z danymi Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w 2019 roku wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym wyniósł 29,6% i był prawie dwukrotnie niższy niż średnia unijna (48,7%)⁹. Na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku, liczba osób z niepełnosprawnościami w Polsce wynosiła około 4,7 mln (co oznacza około 12% całej populacji kraju). Co więcej, nawet 30% społeczeństwa może mieć trwałe lub czasowe ograniczenia w mobilności czy percepcji. Są to np.: ludzie poruszający się przy pomocy sprzętu wspomagającego (kul, lasek, balkoników, protez, wózków), z uszkodzonym narządem słuchu, wzroku, z trudnościami manualnymi i poznawczymi (na przykład po udarze, cierpiący na chorobę Alzheimera), kobiety w ciąży, osoby z wózkiem dziecięcym, z ciężkim bagażem oraz słabsze fizycznie i napotyające trudności w poruszaniu się (na

---

⁷ Zgodnie z wytycznymi dotyczącymi realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus na lata 2021-2027.

⁸ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. poz. 260).

⁹ Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności strona internetowa: <https://stat.gov.pl/badania-statystyczne/badania-ankietowe/badania-spoeczne/badanie-aktywnosci-ekonomicznej-ludnosci-bael/>

przykład w wyniku urazu lub choroby). Budowanie przyjaznego i dostępnego środowiska zewnętrznego może więc przynieść korzyści (również ekonomiczne) wszystkim, nie tylko osobom z niepełnosprawnościami.

- 4) Polska jest najszybciej starzejącym się państwem Unii Europejskiej. Populacja osób powyżej 60. roku życia stanowi obecnie 1/4 mieszkańców Polski, a w 2050 roku będzie to 1/3 wszystkich mieszkańców. Z czasem osoby starsze będą stanowiły coraz liczniejszą grupę, w znacznej części wymagającą opieki i wsparcia w samodzielnym funkcjonowaniu (szczególnie w przypadku osób po 80. roku życia, których liczba w 2030 roku wyniesie ok. 2,2 mln). Wraz z wydłużaniem się długości życia, zauważalny jest wzrost liczby osób z niepełnosprawnościami, wynikającymi między innymi z osłabienia funkcji organizmu.
- 5) Poziom dostosowania środowiska zurbanizowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami obrazują różne wyniki badań, prowadzonych zarówno przez instytucje publiczne, jak i organizacje społeczne. Przykładowo, kontrola NIK pod kątem dostosowania dworców kolejowych i peronów dla osób z niepełnosprawnościami wskazała, że mimo przeprowadzonej modernizacji, wciąż nie zostały uwzględnione wszystkie potrzeby tych osób. Kontroli poddano 7 dworców z całej Polski. 55% stwierdzonych przeszkód stanowiły bariery dla osób z niepełnosprawnością wzroku np. brak ścieżek dotykowych, wyposażenia wind w system informacji głosowej, wyposażenia toalet dla osób z niepełnosprawnością w oznaczenia alfabetem Braille'a. Utrudnienia dla osób z niepełnosprawnością ruchową stanowiły 39% stwierdzonych przeszkód. Były to np. brak lub niedokładne oznakowanie tras dojścia do poszczególnych stref dworca kolejowego, brak wyposażenia schodów w obustronne podwójne poręcze oraz żółte pasy ostrzegawcze, umieszczania urządzeń i informacji zbyt wysoko, co utrudniało ich wykorzystanie przez osoby poruszające się na wózku. Natomiast 6% przypadków dotyczyło utrudnień dla osób z niepełnosprawnością słuchu – brak zainstalowanych, właściwie oznakowanych lub poprawnie działających pętli indukcyjnych. Przypadki takie

stwierdzono na czterech dworcach kolejowych¹⁰. W związku z tym kierunkiem działań podmiotów krajowych, samorządowych, gospodarczych – w tym podmiotów wdrażających działania współfinansowane ze środków EFS+, EFRR, FS i FST – powinno być faktyczne zapewnienie dostępności w ramach efektów wdrażania polityki spójności, poprzez szerokie wykorzystywanie uniwersalnego projektowania lub racjonalnych usprawnień.

- 6) KPON pozostaje niezmiennie drogowskazem dla podejmowanych działań. Zgodnie z rozporządzeniem EFS+, działania realizowane w ramach tego funduszu powinny wspierać wypełnianie obowiązków wynikających z KPON w zakresie m.in. kształcenia, pracy, zatrudnienia i ogólnej dostępności. KPON zobowiązuje państwa do przygotowania rozwiązań, które spełniałyby wymagania dostępności dla osób o różnych stopniach niepełnosprawności.
- 7) Polityka spójności na lata 2021-2027 zakłada, że aby móc korzystać z jej środków, państwa członkowskie muszą spełnić określone warunki. Jednym z warunków podstawowych, wynikający z rozporządzenia ogólnego, jest posiadanie przez państwo członkowskie zdolności administracyjnych umożliwiających wdrożenie i stosowanie postanowień KPON w obszarze dotyczącym funduszy unijnych. Aby spełnić ten warunek, Polska musi zagwarantować odpowiednie rozwiązania dotyczące konsultacji i zaangażowania osób z niepełnosprawnościami w opracowanie i wdrażanie programów, rozwiązania w zakresie szkoleń kadr instytucji zaangażowanych w system zarządzania i kontroli funduszy unijnych, a także rozwiązania z zakresu monitorowania wdrożenia przepisów art. 9 KPON przy opracowaniu i wdrażaniu programów. Wytyczne, poprzez określenie wymagań dla instytucji zaangażowanych we wdrażanie funduszy unijnych, są elementem spełniania tego warunku.

---

¹⁰ Kontrola NIK z grudnia 2018 r. pt.: „Dostępność zmodernizowanych obiektów kolejowych dla pasażerów niepełnosprawnych lub o ograniczonej zdolności poruszania się”, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,19577.vp,22188.pdf>.

- 8) Zasada równości kobiet i mężczyzn jest jedną z naczelnych i podstawowych zasad horyzontalnych w UE. Ma ona podstawę prawną w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej, który wskazuje, że UE „zwalcza wykluczenie społeczne i dyskryminację oraz wspiera sprawiedliwość społeczną i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami oraz ochronę praw dziecka”. Kwestia równości kobiet i mężczyzn została również uregulowana na gruncie prawa polskiego, przede wszystkim w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, której art. 33 stanowi, że: „Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń”.
- 9) W celu wzmocnienia wdrażania zasady równości kobiet i mężczyzn na poziomie europejskim, Komisja Europejska przygotowała również dokument „Unia równości: Strategia na rzecz równouprawnienia płci 2020-2025”, wyznaczając na najbliższe lata najważniejsze kierunki działań w zakresie wyrównywania sytuacji kobiet i mężczyzn. Należą do nich: wolność od przemocy i stereotypów, możliwość rozwoju gospodarczego opartego na równouprawnieniu, osiągnięcie równowagi płci w procesach decyzyjnych i wzmacnianie pozycji kobiet na świecie, uwzględnienie aspektu płci w strategiach UE, finansowanie działań na rzecz wyrównywania szans kobiet i mężczyzn.
- 10) Rozporządzenie ogólne zawiera warunek podstawowy, nakładający na kraje członkowskie korzystające ze środków UE obowiązek posiadania strategii na rzecz wyrównywania szans kobiet i mężczyzn. Strategia ta powinna odnosić się do: kwestii wyrównywania szans w zatrudnieniu, wysokości wynagrodzeń i emerytur, promowania godzenia życia zawodowego i prywatnego. W przypadku Polski realizacją tego warunku jest „Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania 2021-2030” (przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 24 maja 2022 r.).

11) W związku z horyzontalnym charakterem zasad równości szans i niedyskryminacji, oraz zasady równości kobiet i mężczyzn, wszystkie programy wdrażane w ramach funduszy unijnych powinny zaplanować mechanizmy pozwalające na przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji, ze względu na różne przesłanki, w tym w szczególności dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność i płeć. W tym kontekście należy również zwrócić uwagę na wymogi przestrzegania postanowień KPP oraz KPON, wskazane w rozporządzeniu ogólnym jako warunki podstawowe. W tym celu zostały przygotowane procedury służące do włączania postanowień ww. dokumentów do praktyki wdrażania programów oraz ich przestrzegania na etapie wdrażania funduszy unijnych 2021-2027. Procedury te zostały określone w załączniku nr 3 do wytycznych.

Rozdział 4. Rozłączne zapisy dotyczące realizacji zasad równościowych w procesie wdrażania EFS+, EFRR, FS i FST

Podrozdział 4.1. Zasada równości szans i niedyskryminacji

Sekcja 4.1.1. Wymagania ogólne

- 1) Wszystkie programy wdrażane w ramach komponentu EFS+ objętego zarządzaniem dzielonym, jak również operacje wspierane z komponentu „Zatrudnienie i innowacje społeczne”, wspierają równe szanse dla wszystkich, bez dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, na wszystkich etapach przygotowania, wdrażania, monitorowania i oceny. Wspierane są również działania promujące powyższą zasadę w ramach wszystkich celów EFS+, w tym celu dotyczącego przejścia od opieki stacjonarnej lub instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej.
- 2) W przypadku programów współfinansowanych z EFRR, FS i FST, wsparcie planowane w ramach poszczególnych celów szczegółowych, jak również

kryteria wyboru projektów, są analizowane pod kątem potencjalnego wpływu finansowanych działań i ich efektów na sytuację osób z niepełnosprawnościami lub innych osób o cechach, które mogą stanowić przesłanki dyskryminacji. W przypadku możliwości wystąpienia takiego wpływu regulamin wyboru projektów jest uzupełniany o wymagania dla projektodawców w tym zakresie. Należy pamiętać, że pomimo iż projekt może nie zakładać bezpośredniej pomocy osobom o różnych potrzebach funkcjonalnych, to jednak efekty takich projektów (na przykład przebudowa skrzyżowania, nowa aplikacja mobilna, remont budynku) będą służyć różnym użytkownikom, również osobom z niepełnosprawnościami. Należy więc uwzględnić w przypadku tych inwestycji uniwersalne projektowanie lub jeśli to niemożliwe – racjonalne usprawnienia.

- 3) W ramach programów współfinansowanych z EFS+ stosuje się podwójne podejście¹¹. Zgodnie z art. 4 i 6 rozporządzenia EFS+, zasada równości szans i niedyskryminacji może być wdrażana w postaci specjalnie dedykowanego – jednego (lub więcej) celu szczegółowego, działania lub projektu. Ważne by był on ukierunkowany na zwalczanie wszelkich form dyskryminacji, a także zwiększanie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Działania te powinny być realizowane z myślą m.in. o:
  - a) zwiększaniu równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki (również zdrowotnej) skoncentrowanej na osobie;
  - b) modernizacji systemów ochrony socjalnej, w tym wspieraniu dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i osób narażonych na dyskryminację ze względu na przesłanki określone w rozporządzeniu ogólnym i KPP (tj. płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do

---

¹¹ Nie dotyczy projektów pomocy technicznej.

mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną);

- c) poprawie dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.

Zasada równości szans i niedyskryminacji powinna być także stosowana horyzontalnie we wszystkich celach szczegółowych – działania na rzecz równości szans powinny zostać przewidziane w ramach całego systemu wdrażania programów współfinansowanych z EFS+, w tym w różnych dokumentach programowych (na przykład w regulaminach wyboru projektów).

- 4) W przypadku programów współfinansowanych z EFRR, FS i FST, IZ stosuje podwójne podejście w wybranych, właściwych przedmiotowo lub podmiotowo obszarach wsparcia. Tam, gdzie zostały zdiagnozowane nierówności w określonych obszarach wsparcia, zaleca się zastosowanie ww. podwójnego podejścia. W wypadku braku zdiagnozowania nierówności, wystarczające jest zastosowanie wyłącznie podejścia horyzontalnego.
- 5) Nowe produkty projektów (np. zasoby cyfrowe, środki transportu, infrastruktura, usługi) finansowane z programów są zgodne z zasadami uniwersalnego projektowania – co oznacza co najmniej zastosowanie standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2021-2027. W przypadku obiektów i zasobów modernizowanych¹² (m.in. przebudowa¹³,

---

12 W przypadku modernizacji dostępność dotyczy co najmniej tych elementów budynku, które były przedmiotem finansowania z funduszy unijnych.

13 Przebudowa to wykonywanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego, z wyjątkiem charakterystycznych parametrów, jak: kubatura, powierzchnia zabudowy, wysokość, długość, szerokość bądź liczba kondygnacji.

rozbudowa¹⁴), zastosowanie standardów dostępności jest obowiązkowe, o ile pozwalają na to warunki techniczne i zakres prowadzonej modernizacji¹⁵.
Decyzje w tej sprawie podejmuje IZ lub inna, właściwa instytucja (np. wymagając opisu dostępności planowanej inwestycji).

- 6) W przypadku typów projektów, do których nie mają zastosowania standardy dostępności dla polityki spójności na lata 2021-2027, IZ lub inna, właściwa instytucja, może zobowiązać beneficjenta do zapewnienia dostępności ich produktów (usług), np. poprzez określenie dodatkowych wymagań w tym zakresie.
- 7) Wszystkie dokumenty związane z wdrażaniem programów są przygotowane w sposób zapewniający ich dostępność zgodnie ze standardem informacyjno-promocyjnym oraz standardem cyfrowym określonymi w załączniku nr 2 do wytycznych.
- 8) Dokumenty związane z wdrażaniem programów podlegające konsultacjom społecznym, które bezpośrednio lub pośrednio regulują sytuację osób z niepełnosprawnościami w obszarze programu, powinny być konsultowane również z organizacjami pozarządowymi i podmiotami reprezentującymi środowisko działające na rzecz osób z różnymi niepełnosprawnościami, w szczególności poprzez przekazanie tych dokumentów do opinii wybranych organizacji.

Sekcja 4.1.2. Mechanizm racjonalnych usprawnień (MRU)

- 1) W projektach w których pojawiły się nieprzewidziane na etapie planowania wydatki związane z zapewnieniem dostępności uczestnikowi/uczestnicze projektu, jest możliwe zastosowanie MRU. Co do zasady środki na

---

¹⁴ Rozbudowa to powiększenie, rozszerzenie budowli, obszaru już zabudowanego, dobudowywanie nowych elementów.

¹⁵ W przypadku modernizacji dostępność dotyczy co najmniej tych elementów budynku, które były przedmiotem finansowania z funduszy unijnych.

finansowanie MRU nie są planowane w budżecie projektu na etapie wnioskowania o jego dofinansowanie.

- 2) IZ lub inna, właściwa instytucja w celu jego sfinansowania MRU umożliwia beneficjentowi skorzystanie z przesunięcia środków w budżecie projektu lub wykorzystanie powstałych oszczędności. W przypadku braku możliwości pokrycia wydatków związanych z MRU z bieżącego budżetu projektu, IZ lub inna, właściwa instytucja umożliwia zwiększenie wartości projektu o niezbędne koszty MRU – pod warunkiem zachowania zgodności z wymogami regulaminu wyboru projektów oraz dostępności środków.
- 3) W celu zabezpieczenia środków na finansowanie MRU, IZ lub inna, właściwa instytucja może podjąć decyzję o utworzeniu w ramach dostępnej alokacji na priorytet/działanie rezerwy środków, przeznaczonej na finansowanie wydatków związanych z MRU.
- 4) Decyzję w sprawie sfinansowania MRU podejmuje IZ lub inna, właściwa instytucja, biorąc pod uwagę zasady określone na etapie ogłaszania naboru, a także zasadność i racjonalność poniesienia dodatkowych kosztów w projekcie.
- 5) Maksymalny koszt MRU na 1 osobę w projekcie nie może przekroczyć 15 tysięcy złotych brutto.
- 6) IZ lub inna, właściwa instytucja może podjąć decyzję o niestosowaniu MRU w ramach danego naboru, w przypadku, gdy przyjęty w nim sposób finansowania projektów to uniemożliwia (np. gdy projekty są rozliczane metodą uproszczoną, która już uwzględniła w wyliczeniu potencjalne kwoty wynikające z zastosowania MRU lub gdy nie pozwalają na to reguły pomocy publicznej). Informacja o niestosowaniu MRU powinna w takim przypadku zostać umieszczona w regulaminie wyboru projektów.
- 7) Każdy wydatek poniesiony w ramach MRU jest kwalifikowalny, o ile nie stanowi wydatku niekwalifikowalnego na mocy przepisów unijnych oraz wytycznych dotyczących kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027, regulaminu wyboru projektu czy też innych dokumentów programowych.
- 8) W projektach EFS+ przypadku rozliczania w projekcie kosztów pośrednich stawką ryczałtową, kwota wydatków poniesionych na MRU (wydatków bezpośrednich) wchodzi do podstawy wyliczenia przysługujących na etapie

rozliczania kosztów pośrednich. Wpływa tym samym na zwiększenie możliwych do rozliczenia kosztów pośrednich w tym projekcie. Na etapie rozliczenia projektu – wyliczając przysługujące beneficjentowi koszty pośrednie według uprzednio uzgodnionej stawki ryczałtowej – uwzględnia się wszystkie wydatki bezpośrednie, również te wynikające z MRU.

Sekcja 4.1.3. Wybór projektów

- 1) IZ zapewnia, że wszystkie produkty (w tym także usługi) projektów są dostępne wszystkich użytkowników bez jakiegokolwiek dyskryminacji, w tym dla osób z niepełnosprawnościami¹⁶. W tym celu, IZ lub inna, właściwa instytucja, proponuje komitetowi monitorującemu przyjęcie kryterium wyboru projektu, zobowiązującego beneficjenta do wykazania we wniosku o dofinansowanie projektu pozytywnego wpływu realizacji projektu na zasadę równości szans i niedyskryminacji. Rekomendowane brzmienie kryterium wyboru projektu brzmi:

„Projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami”

Przez pozytywny wpływ należy rozumieć:

- a) w przypadku projektów EFS+ – zapewnienie dostępności do oferowanego w projekcie wsparcia i rekrutacji dla wszystkich uczestników/uczestniczek tych procesów oraz zapewnienie dostępności do tych wszystkich produktów projektu (w tym także usług), które nie zostały uznane za neutralne oraz zapewnienie dostępnych form komunikacji z biurem projektu i informacji o projekcie dla wszystkich ich użytkowników/użytkowniczek – zgodnie ze standardami dostępności dla polityki spójności 2021–2027;
- b) w przypadku projektów EFRR, FS i FST – zapewnienie dostępności infrastruktury, środków transportu, towarów, usług, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych oraz wszelkich produktów projektów (w tym

---

¹⁶ Z wyjątkiem sytuacji opisanej w pkt 2.

także usług) które nie zostały uznane za neutralne, dla wszystkich ich użytkowników/użytkowniczek – zgodnie ze standardami dostępności dla polityki spójności 2021–2027.

- 2) W przypadku gdy produkty (usługi) projektu nie mają swoich bezpośrednich użytkowników/użytkowniczek (np. trakcje kolejowe, instalacje elektryczne, linie przesyłowe, automatyczne linie produkcyjne, zbiorniki retencyjne, nowe lub usprawnione procesy technologiczne, niektóre wydatki z pomocy technicznej), dopuszczalne jest uznanie, że mają one charakter neutralny wobec zasady równości szans i niedyskryminacji. Decyzja o uznaniu danego produktu (lub usługi) za neutralny należy do właściwej instytucji, która dokonuje oceny wniosku o dofinansowanie projektów. W przypadku uznania, że dany produkt (lub usługa) jest neutralny, projekt zawierający ten produkt (lub usługę) może być uznany za zgodny z zasadą równości szans i niedyskryminacji. Uznanie neutralności określonych produktów (usług) projektu nie zwalnia jednak beneficjenta ze stosowania standardów dostępności dla realizacji pozostałej części projektu, dla której standardy dostępności mają zastosowanie.
- 3) Właściwa instytucja weryfikuje informacje zawarte przez wnioskodawcę we wniosku o dofinansowanie projektu. Minimalnym wymogiem jest umieszczenie w formularzu oceny (np. karcie oceny projektu lub w systemie informatycznym) minimum jednego pytania/kryterium oceniającego spełnianie zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (weryfikacja na podstawie zgodności z odpowiednim horyzontalnym kryterium wyboru projektów).
- 4) W przypadku projektów, do których będą miały zastosowanie standardy dostępności dla polityki spójności 2021–2027 weryfikacja, o której mowa w pkt 3, polega na sprawdzeniu zgodności założeń wniosku o dofinansowanie projektu z wymaganiami określonymi dla tych standardów.
- 5) IZ lub inna, właściwa instytucja przygotowująca regulamin wyboru projektów może wprowadzić dodatkowe preferencje lub wymagania dla projektu lub jego produktów (w tym także usług). Mogą one być zapewnione w szczególności poprzez:

- a) rekomendowanie komitetowi monitorującemu do zatwierdzenia szczegółowych kryteriów wyboru projektów, określających parametry (na przykład techniczne) w zakresie nieuregulowanym przepisami prawa oraz standardami dostępności dla polityki spójności 2021–2027;
  - b) wymaganie opisu dostępności inwestycji finansowanej ze środków projektu;
  - c) zobowiązanie do włączenia osób z niepełnosprawnościami lub organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami w proces planowania lub realizacji projektu;
  - d) zobowiązanie do włączenia osób z niepełnosprawnościami jako personelu projektu.
- 6) Zgodnie z przepisami dotyczącymi zamówień publicznych, przy realizacji zamówień publicznych, których przedmiotem są dostawy lub usługi przeznaczone do użytku osób fizycznych, beneficjent sporządza opis przedmiotu zamówienia z uwzględnieniem wymagań w zakresie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz projektowania uniwersalnego – chyba, że nie jest to uzasadnione charakterem przedmiotu zamówienia. Dodatkowo, IZ lub inna, właściwa instytucja przygotowująca regulamin wyboru projektów może wymagać uwzględnienia aspektów społecznych¹⁷ w zakresie zatrudniania osób z niepełnosprawnościami.

Podrozdział 4.2. Zasada równości kobiet i mężczyzn

Sekcja 4.2.1. Wymagania ogólne

- 1) W przypadku wszystkich programów niezbędne jest uwzględnianie perspektywy równości kobiet i mężczyzn na wszystkich etapach wdrażania programów, w tym w odniesieniu do programowania, kontroli, sprawozdawczości, monitorowania, ewaluacji oraz informacji i promocji.

---

¹⁷ Więcej na ten temat na stronie UZP: <https://www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/zrownowazone-zamowienia-publiczne/spoleczne-zamowienia/przydatne-informacje/klauzule-spoeczne>.

Oznacza to, że na każdym poziomie działań zostaną zaplanowane mechanizmy pozwalające na realizację zasady równości kobiet i mężczyzn.

- 2) W ramach programów współfinansowanych z EFS+ stosowana będzie zasada podwójnego podejścia¹⁸.
- 3) W przypadku programów współfinansowanych z EFRR, FS i FST, na etapie ich przygotowywania, IZ przeprowadza analizę zasadności zastosowania podwójnego podejścia. Tam, gdzie zostały zdiagnozowane nierówności kobiet i mężczyzn w określonych obszarach wsparcia, zaleca się zastosowanie ww. podwójnego podejścia. W wypadku braku zdiagnozowania nierówności, wystarczające jest zastosowanie wyłącznie podejścia horyzontalnego.

Sekcja 4.2.2. Wybór projektów

- 1) IZ zapewnia, że wszystkie projekty przyjęte do dofinansowania są zgodne z zasadą równości kobiet i mężczyzn. W tym celu IZ lub inna, właściwa instytucja proponuje komitetowi monitorującemu przyjęcie kryterium wyboru projektu zobowiązującego beneficjenta do wskazania we wniosku o dofinansowanie projektu informacji potwierdzających zgodność planowanego projektu z zasadą równości kobiet i mężczyzn.
- 2) W przypadku programów współfinansowanych z EFS+ (oprócz osi pomocy technicznej) przy ocenie projektów obowiązkowe jest zastosowanie w stosownym formularzu oceny (np. karcie oceny projektu lub w systemie informatycznym) standardu minimum. W określonych typach projektów lub w wybranych naborach, IZ lub inna, właściwa instytucja może zaproponować komitetowi monitorującemu przyjęcie kryterium określającego inną (wyższą lub niższą) niż wskazana w standardzie minimum liczbę punktów (nie mniej niż 1 punkt), niezbędnych do jego spełnienia. Istnieje również możliwość wskazania przez IZ lub inną, właściwą instytucję, które kryteria oceny w standardzie minimum muszą zostać obligatoryjnie spełnione.

---

¹⁸ Nie dotyczy projektów z pomocy technicznej.

Rekomendowane brzmienie kryterium to:

„Projekt jest zgodny ze standardem minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn”.

- 3) W programach współfinansowanych z EFRR, FS lub FST lub osi pomocy technicznej współfinansowanej z EFS+ nie ma obowiązku stosowania standardu minimum. Rekomendowane brzmienie kryterium to:

„Projekt jest zgodny z zasadą równości kobiet i mężczyzn¹⁹.”

Przez zgodność z tą zasadą należy rozumieć, z jednej strony zaplanowanie takich działań w projekcie, które wpłyną na wyrównywanie szans danej płci będącej w gorszym położeniu (o ile takie nierówności zostały zdiagnozowane w projekcie). Z drugiej strony zaś stworzenie takich mechanizmów, aby na żadnym etapie wdrażania projektu nie dochodziło do dyskryminacji i wykluczenia ze względu na płeć.

- 4) W programach współfinansowanych z EFRR, FS lub FST oraz w osiach pomocy technicznej współfinansowanej z EFS+, minimalnym wymogiem oceny projektów pod kątem zasady równości kobiet i mężczyzn jest umieszczenie w formularzu oceny (np. karcie oceny projektu lub w systemie informatycznym) minimum jednego pytania oceniającego spełnianie przez dany projekt tej zasady. Właściwa instytucja dokonująca oceny projektu musi ocenić informacje zawarte przez wnioskodawcę we wniosku o dofinansowanie projektu, wskazujące, dlaczego dany projekt spełnia zasadę równości kobiet i mężczyzn.
- 5) W programach współfinansowanych z EFRR, FS lub FST a także w osiach pomocy technicznej współfinansowanych z EFS+, dopuszczalne jest także uznanie neutralności projektu w stosunku do zasady równości kobiet i mężczyzn. Decyzja o uznaniu danego projektu za neutralny należy do instytucji oceniającej wnioski o dofinansowanie projektu. O neutralności

---

¹⁹ Niniejsze kryterium może być włączone do ogólnego kryterium dotyczącego zgodności projektu z zasadami horyzontalnymi pod warunkiem rozłączności oceny każdej z tych zasad.

można mówić jednak tylko wtedy, kiedy we wniosku o dofinansowanie projektu wnioskodawca uzasadni, dlaczego dany projekt nie jest w stanie zrealizować jakichkolwiek działań w zakresie spełnienia ww. zasady, a uzasadnienie to zostanie uznane przez instytucję oceniającą projekt za adekwatne i wystarczające.

- 6) Poza kryteriami horyzontalnymi, wskazanymi powyżej, zalecane jest stosowanie szczegółowych kryteriów premiujących równość kobiet i mężczyzn, które zachęcą wnioskodawców do składania projektów w większym stopniu wrażliwych na równość kobiet i mężczyzn. Można także wyodrębnić część alokacji na projekty ukierunkowane na rozwiązanie zidentyfikowanych w tym obszarze problemów, które zostaną dofinansowane przy zastosowaniu odpowiednich kryteriów dostępu/obligatoryjnych lub wyodrębnić nowe działanie/poddziałanie.

Rozdział 5. Wspólne postanowienia dotyczące realizacji zasad równościowych w procesie wdrażania EFS+, EFRR, FS i FST

Podrozdział 5.1. Wymagania ogólne

- 1) Każda IZ lub inna, właściwa instytucja w okresie wdrażania programu podejmuje następujące działania:
  - a) udostępnia na stronach internetowych danego programu materiały lub linki do materiałów na temat zasad horyzontalnych;
  - b) organizuje spotkania informacyjne, doradztwo i szkolenia dla beneficjentów, zawierające wskazówki jak realizować zasady horyzontalne w danym typie projektów (np. przed ogłoszeniem danego naboru lub wezwaniem do złożenia projektu dla danego działania), uwzględniając różne przesłanki dyskryminacji;

- c) organizuje szkolenia dla pracowników IZ lub innych, właściwych instytucji, w zakresie zasady równości kobiet i mężczyzn oraz zasady równości szans i niedyskryminacji²⁰;
- d) monitoruje przygotowywane dokumenty programowe lub dokumenty naboru pod kątem zgodności z zasadami;
- e) wyznacza Koordynatora/Koordynatorkę zasad równościowych. Stanowisko to powinno być umiejscowione w strukturze IZ w taki sposób, aby dawało umocowanie do rzeczywistego oddziaływania na różne etapy wdrażania programu. Osoba ta powinna m.in.:
  - i) koordynować wdrażanie zasad poprzez np. organizację spotkań informacyjnych dla pracowników instytucji w danym programie we współpracy z innymi komórkami organizacyjnymi instytucji;
  - ii) pełnić funkcję specjalisty/specjalistki z dziedziny równości szans – być osobą właściwą do pierwszego kontaktu w kwestiach zasad, służyć radą i opinią w kwestiach dyskusyjnych;
  - iii) zwracać szczególną uwagę na komunikaty na stronach internetowych, publikacje i dokumenty tworzone w ramach instytucji (np. czy nie propagują stereotypowych lub dyskryminujących przekazów);
- f) zapewnia ciągłość zadań Koordynatora/Koordynatorki zasad równościowych w przypadku zmiany osoby pełniącej tę funkcję;
- g) w zależności od potrzeb, powołuje grupę roboczą do spraw realizacji zasad równościowych w danym programie (np. jako grupa robocza komitetu monitorującego), do której zadań należy m.in.:
  - i) inicjowanie działań promujących równość kobiet i mężczyzn oraz równość szans i niedyskryminacji, w tym dostępność dla osób z niepełnosprawnościami w ramach polityki spójności;
  - ii) wymiana doświadczeń i informacji z zakresu wdrażania zasad;

---

²⁰ Szkolenia te mogą odbywać się na poziomie IP, o ile takie zadania zostaną przekazane przez IZ

- iii) wskazywanie szczegółowych obszarów w zakresie zasad, które należy zbadać w przypadku realizowanych ewaluacji;
- iv) wypracowywanie podejścia i rozwiązań w zastosowaniu zasady w poszczególnych typach wsparcia, w tym np. rekomendowanie obszarów, typów projektów, opracowanie listy sprawdzającej pozwalającej sprawdzić czy dana interwencja posiada wszystkie istotne elementy z punktu widzenia zasad;
- h) tworzy warunki do dyskusji i wymiany doświadczeń – np. poprzez organizowanie spotkań, konferencji, forów internetowych czy platform dla beneficjentów i instytucji zaangażowanych w realizację zasad równościowych;
- i) uwzględnia kwestie równości w materiałach informacyjno-promocyjnych oraz używa w tym celu niestereotypowych i zróżnicowanych form przekazu;
- j) unika jakiegokolwiek dyskryminacji oraz treści ośmieszających bądź utrwalających stereotypy;
- k) identyfikuje i promuje przykłady dobrych praktyk z zakresu wdrażania zasad równościowych.

Podrozdział 5.2. Monitorowanie, ewaluacja, promocja

- 1) Narzędziem do monitorowania realizacji obu zasad horyzontalnych na poziomie projektu jest wniosek o płatność. IZ lub inna, właściwa instytucja zobowiązuje beneficjenta w decyzji o dofinansowaniu projektu albo w umowie o dofinansowanie projektu do wykazania i opisanie we wniosku o płatność, które z działań zaplanowanych we wniosku o dofinansowanie projektu zostały już zrealizowane oraz w jaki sposób ich realizacja wpłynęła na sytuację osób z niepełnosprawnościami, a także na równość kobiet i mężczyzn lub innych grup wskazanych we wniosku o dofinansowanie projektu. Obowiązek opisanie tych działań powstaje tylko wówczas, gdy opisywany we wniosku o dofinansowanie projektu postęp rzeczowy i rozliczane w nim wydatki dotyczą działań, przy

realizacji których powinny być stosowane ww. zasady – zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie projektu²¹.

- 2) W przypadku gdy w okresie rozliczeniowym nie rozliczano wydatków, dla których wskazano we wniosku o dofinansowanie projektu stosowanie zasad równościowych (np. działania, za które projekt otrzymał pkt w standardzie minimum lub wynikającym ze standardów dostępności dla polityki spójności 2021–2027) albo gdy projekt został uznany za neutralny w zakresie zasady równości kobiet i mężczyzn – w polu należy wpisać „nie dotyczy”.
- 3) W celu weryfikacji realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji oraz zasady równości kobiet i mężczyzn, w liście sprawdzającej do wniosku o płatność (lub analogicznym dokumencie) powinno znaleźć się minimum jedno pytanie dla każdej z ww. zasad, weryfikujące to zagadnienie.
- 4) Przynajmniej dwukrotnie w okresie programowania IZ przeprowadza analizę sposobu wdrażania programu w zakresie spełniania: zasady równości kobiet i mężczyzn oraz zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Analiza ma na celu ewentualną zmianę prowadzonych działań i lepsze dopasowanie wsparcia do faktycznych potrzeb różnych grup docelowych. Analiza taka powinna opierać się o wyniki monitoringu oraz przeprowadzonych ewaluacji w ramach różnych obszarów tematycznych. Wyniki tej analizy są prezentowane na forum komitetu monitorującego.
- 5) Zgodnie z załącznikiem nr I do rozporządzenia EFS+, wszystkie wskaźniki wspólne dotyczące osób powinny być monitorowane z podziałem na płeć. Podejście to jest rekomendowane również w stosunku do monitorowania

---

²¹ Przykładowo jeśli we wniosku o płatność rozliczane są wydatki dotyczące szkoleń powinny być opisane faktycznie zastosowane zasady wynikające ze standardu szkoleniowego określonego w załączniku nr 2 do wytycznych, jeśli rozliczany jest wydatek w postaci remontu budynków – powinny być opisane rozwiązania jakie przyjęto dla osób z niepełnosprawnościami, jeśli rozliczane są wydatki na zakup sprzętu komputerowego – konieczne jest odniesienie do standardu cyfrowego określonego w załączniku nr 2 do wytycznych, itp.

wskaźników specyficznych dla programu i wskaźników kluczowych zawartych na Liście Wskaźników Kluczowych, w tym także w przypadku EFRR, FS i FST (tam gdzie jest to zasadne).

- 6) IZ zapewnia, że w skład komitetów monitorujących i innych gremiów decyzyjnych zostaną włączeni przedstawiciele środowisk działających na rzecz równości kobiet i mężczyzn²² oraz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
- 7) IZ lub inna, właściwa instytucja zapewnia, że w badaniach ewaluacyjnych²³ dotyczących programu określone zagadnienie, proces lub obszar analizowane są również w zakresie ich wpływu na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji oraz zasady równości kobiet i mężczyzn. Na etapie konstruowania założeń badania IZ lub inna, właściwa instytucja analizuje, czy w badanym obszarze mogą wystąpić jakieś istotne różnice w skutkach interwencji dla osób z niepełnosprawnościami, kobiet i mężczyzn oraz innych grup docelowych wsparcia i czy – w związku z tym – nie należy postawić dodatkowych pytań badawczych. W badaniach ewaluacyjnych, tam gdzie jest to możliwe i uzasadnione, należy także zbierać i przedstawiać dane w podziale na płeć, a także przeprowadzać analizę wyników z uwzględnieniem kategorii płci.
- 8) IZ lub inna, właściwa instytucja monitoruje w obszarach wsparcia programu sytuację osób narażonych na dyskryminację ze względu na przesłanki określone w rozporządzeniu ogólnym i KPP (tj. płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do

---

²² Zgodnie z zapisami rozdziału 3, pkt 15) i 16) wytycznych dotyczących komitetów monitorujących na lata 2021-2027.

²³ Ewaluacja odbywa się zgodnie z wytycznymi dotyczącymi ewaluacji polityki spójności na lata 2021-2027.

mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną), na podstawie dostępnych badań, ewaluacji lub analiz.

- 9) W przypadku identyfikacji ryzyka dyskryminacji lub innych niekorzystnych zjawisk, IZ lub inna, właściwa instytucja proponuje rozwiązania (np. kryteria premiujące udział poszczególnych grup w projektach lub określony rodzaj wsparcia, wyodrębnienie części alokacji na projekty ukierunkowane na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów) minimalizujące ryzyko dyskryminacji w obszarach wsparcia programu.
- 10) W przypadku zadań z zakresu informacji i promocji realizowanych przez IZ lub inną, właściwą instytucję, w zakresie zasady równości kobiet i mężczyzn oraz zasady równości szans i niedyskryminacji, mają zastosowanie standardy dostępności dla polityki spójności 2021-2027 określone w części: standard informacyjno-promocyjny.

Podrozdział 5.3. Kontrola

- 1) W ramach kontroli projektów IZ lub inna, właściwa instytucja weryfikuje również spełnianie wymagań określonych w zakresie równości szans i niedyskryminacji oraz zasady równości kobiet i mężczyzn. IZ lub inna właściwa instytucja może także w dowolnym momencie zdecydować o przeprowadzeniu kontroli ad hoc, związanej wyłącznie z weryfikacją realizacji obu zasad horyzontalnych lub jednej z nich.
- 2) W ramach kontroli weryfikuje się czy działania zostały zrealizowane zgodnie z:
  - a) założeniami wniosku o dofinansowanie projektu;
  - b) standardami dostępności dla polityki spójności na lata 2021-2027 – jeśli dotyczą danego projektu;
  - c) innymi wymaganiami IZ lub innej, właściwej instytucji – jeśli zostały określone;
  - d) informacjami wskazanymi przez beneficjenta we wniosku o płatność lub innymi równorzędnymi dokumentami.

- 3) Kontroli podlegają zarówno projekty, jak i ich produkty (na przykład budynek, strona internetowa²⁴, urządzenie, opracowany raport, sfinansowana usługa itp.) wytworzone lub zakupione w ramach projektu.
- 4) IZ lub inna, właściwa instytucja weryfikuje zgodność projektów i ich produktów (w tym także usługi) z zasadami horyzontalnymi w oparciu o specjalnie określone pytania, zawarte w listach kontrolnych dla każdej z zasad rozdzielnie. Wyniki przeprowadzonej kontroli są odzwierciedlane w informacji pokontrolnej.
- 5) IZ lub inna, właściwa instytucja stosuje konsekwencje braku wywiązywania się beneficjenta z zadań dotyczących niedyskryminacji, wykorzystując w tym celu działania wskazane w postanowienia podrozdziału 2.5, pkt 3) wytycznych dotyczących kwalifikowalności wydatków na lata 2021-2027 – korekta na koszty pośrednie w przypadku projektów EFS+ oraz działania wskazane w postanowieniach podrozdziału 2.5, pkt 2) ww. wytycznych, w przypadku EFRR, FS, FST.
- 6) Nałożenie korekty na koszty pośrednie nie wyklucza nałożenia korekty na koszty bezpośrednie w przypadku braku możliwości zapewnienia odpowiednich funkcjonalności produktów projektu (w tym także udzielane usługi) i/lub uchylania się beneficjenta od realizacji działań zaradczych.
- 7) Przynajmniej raz w okresie programowania IZ jest zobowiązana poddać weryfikacji dostępność projektów, które uzyskały dofinansowanie w ramach danego programu (w trakcie lub po zakończeniu realizacji danego projektu). Liczba i rodzaj projektów poddanych weryfikacji zależy od decyzji IZ.

Załączniki

Załącznik nr 1 Standard minimum realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS+

---

²⁴ Za stronę internetową, będącą produktem projektu, uznaje się również zakładkę/podstronę oraz inny sposób informowania o projekcie.

Załącznik nr 2 Standardy dostępności dla polityki spójności lata 2021-2027

Załącznik nr 3 Procedury służące do włączania zapisów Karty praw podstawowych oraz Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami do praktyki wdrażania programów